

Lapsuusiän kasvatus- ilmapiiri ja aikuisiän sosiaalinen toimintakyky

Lea Pulkkinen

*Perhe-elämästään
huolehtivat vanhemmat
kasvattavat toiminta-
kykyisen sukupolven*

Varhaisnuoren kehitystausta selittää jopa 75 % aikuisten miesten ja 52 % naisten sosiaalisesta toimintakyvystä. Tämä kävi ilmi, kun toimintakykyä mitattiin ottaen huomioon yhteiskuntaan sopeutuminen, alkoholin käytön hallinta ja työuran vakaisuus (Pulkkinen ym. 2002). Mittaus pohjautui Lapsesta aikuisiksi -tutkimukseen, jossa on seurattu samojen henkilöiden kehitystä koulun toiselta luokalta keski-ikään (Pulkkinen 1996, 2002). Alkuperäisestä 369 henkilön otoksesta on tutkittu aikuisiässä noin 80 %.

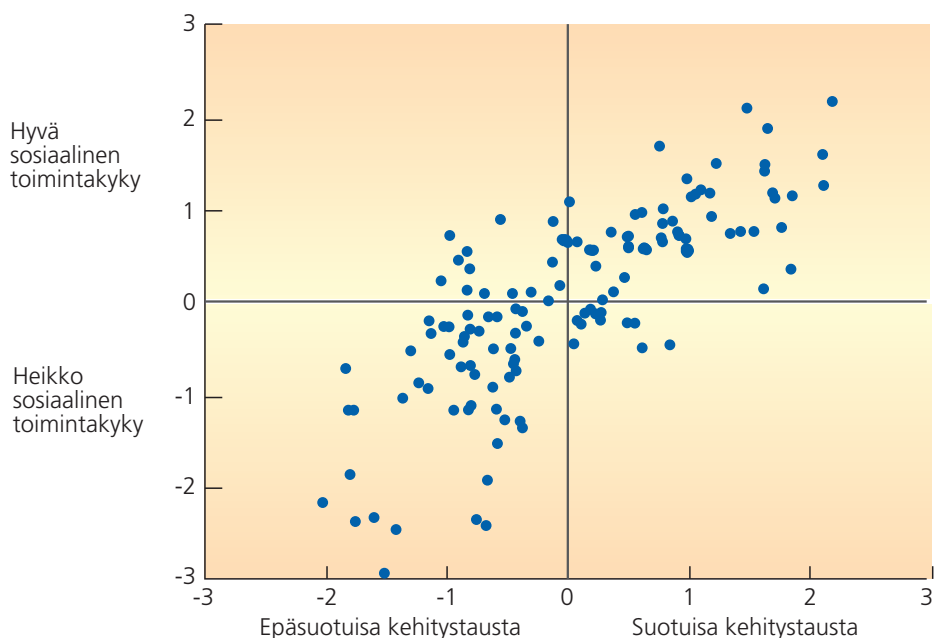
Kehitystaustan vahva yhteys sosiaaliseen toimintakykyyn merkitsi sitä, että lähes kaikilla niillä, joilla oli keskimääräistä parempi kehitystausta, oli keskimääräistä parempi sosiaalinen toimintakyky aikuisiässä. Ja päinvastoin: heikot lähtökohdat ennakoivat heikkoa sosiaalista toimintakykyä (kuva). Kehitystausta ei sitä vastoin selittänyt psyykkistä toimintakykyä, jota määrittivät psyykkinen hyvinvointi ja itsetunto. Psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky tosin korreloivat mutta eivät olleet keskenään syy-yhteydessä.

Aikuisiän hyvän sosiaalisen toimintakyvyn kannalta merkitsevä kehitystausta sisälsi kasvuolojen piirteitä ja kehityksellisiä saavutuksia varhaisnuoruuteen mennessä, kuten lapsuusiässä omaksutut muita ihmisiä huomioon ottavat sosiaaliset taidot. Ne edistävät kouluun sopeutumista, mikä puolestaan motivoi koulunkäyntiin ja johtaa hyviin oppimistuloksiin. Lapsen ag-

ressiivisuus sitä vastoin voi olla alkuna sopeutumattomuuden kehälle, joka ilmenee varhaisnuoruudessa normien rikkomisena, haluttomuutena koulunkäyntiin, koulumenestyksen heikkenemisenä ja luvattomana poissaolona. Vähäinen koulutus kaventaa ammatillisia vaihtoehtoja, ja koulun ulkopuolelle jättäytyminen altistaa alkoholinkäytölle. Kaikki nämä tekijät vaikeuttavat työllistymistä, minkä takia pitkäaikaistyöttömyyttä selittävät yhteiskunnallisten tekijöiden ohella myös yksilölliset tekijät: aggressiivisuus ja sopeutumattomuuden kehä (Kokko ja Pulkkinen 2000).

Vanhempien sosioekonominen asema selitti jonkin verran miesten sosiaalisen toimintakyvyn kehitystä mutta ei lainkaan naisten. Kodin merkitystä lapselle selitetään liian helposti taloudellisin perustein. Suomessa tuloerot ovat suhteellisen vähäiset ja ihmissuhteiden laatu vaikuttaa lapsen kasvuoloihin enemmän kuin taloudelliset seikat. Ei lapsi kaipaa ylellisyyttä ympärilleen, hän kaipaa vanhempiaan.

Keskeisiksi myönteistä kehitystä tukeviksi kasvuolojen piirteiksi todettiin vanhempien hyvä keskinäinen suhde, lapsen hyvä suhde isäänsä, äidin huolehtivuus ja kannustavuus sekä vanhempien kielteinen suhtautuminen ruumiilliseen kuritukseen. Ne luovat lapsilähtöistä kasvatusilmapiiriä. Perhe-elämä rakentuu vanhempien suhteen laadulle. Avioero on lapsen kehityksen riskitekijä (Chase-Lansdale ym. 1995, Collins ym. 2000), vaikka monet lapset selviytyvätkin

Kuva. Kehitystaustan yhteys miesten sosiaaliseen toimintakykyyn (Pulkkinen 2002).

hyvin suojaavien tekijöiden, kuten isovanhempien tuen avulla (Masten ja Coatsworth 1995). Avioerojen taajuus on Suomessa kasvanut ja on nykyisin Euroopan suurimpia, minkä takia entistä harvemmat suomalaislapset saavat kokea äidin ja isän pysyvän suhteen. Avioero aiheuttaa monia muutoksia lapsen elämään, ja sen erityinen riski lapsen kannalta on, että äidin ja isän suhteen kariutuminen vaarantaa lapsen suhdetta poissa olevaan vanhempaansa, yleisimmin isään. Elatusrästien suuri määrä – vuosi sitten puoli miljardia euroa – kielii pois muuttaneen vanhemman vähäisestä huolenpidosta. Sen tilalla on lapsen kaipaus isäänsä kohtaan.

Suhde isään voi olla huono myös siksi, että hän suhtautuu lapseensa välinpitämättömästi esimerkiksi työhön tai harrastuksiin uppoutumisen takia. Monet tutkimuksemme henkilöt ovat kertoneet, että heillä oli tunne, etteivät he merkinneet mitään isälleen. Isä ei osoittanut kiinnostusta eikä varsinkaan antanut koskaan kiitosta lapsensa suorituksista. Myös äitien kiinnostuksessa ja kannatuksessa on vaihtelua. Lapsen motivaatio selviytyä koulussa ja työelä-

mässä kasvaa vanhempien kannatuksesta. Itsetunnon kehityksen kannalta on kuitenkin olennaista, että lapsi saa tuntea olevansa hyväksytty ja arvokas myös silloin, kun hän epäonnistuu.

Ruumiillinen kuritus on kehityksen riskitekijä, joka heikentää kasvatusilmapiiriä. Se provosoi lapsessa aggressiivisuutta, ei kehitä tunteiden hallintaa eikä kasvata omakohtaiseen vastuunottoon. Sitä vastoin rangaistuskasvatus kasvattaa uhmaa ja vaikeuttaa lapsen käsittelyä. Ruumiillinen kuritus luo epäluottamusta lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen.

Kasvuolot riippuvat edellä mainittujen seikkojen lisäksi vanhempien alkoholinkäytöstä. Alkoholista runsaasti nauttivien vanhempien lapset irrottautuvat kotoaan varhain, kouluttavat itseään vähemmän ja ovat alttiita alkoholin varhaiselle käytölle. Myös vanhempien sosiaalinen juominen alentaa lasten kynnystä alkoholinkäytön kokeiluun. Mitä varhemmin alkoholinkäyttö alkaa, sitä todennäköisempää on myöhempi ongelmakäyttö ja sitä todennäköisemmin se heikentää sosiaalista toimintakykyä. Vanhempien oma pidättäytyminen päihteiden käytöstä edis-

tää lapsen alkoholinkäytön aloitustien siirtymistä täysi-ikäisyyteen. Sen voi lastensa hyväksi tehdä määräaikaisestikin, niiden vuosien ajaksi, jolloin lapsi on alttiina vanhempiensa mallivai-
kutuksille.

Myönteisen kasvatustilapiirin luominen vaatii hyvää huolenpitoa puolisoitten keskinäisestä suhteesta ja erityisesti isältä suhteen pitkäjänteistä rakentamista lapseen niin, että lapsella on kaikissa oloissa tunne suuresta merkityksestään isälle. Se vaatii myös äidiltä huolehtivuutta, hyvää kasvatuksellista ohjausta ja vanhemmilta vastuullista suhtautumista päihteisiin. Tällaisesta huolenpidosta nauttivilla etuoikeuksisilla lapsilla on elämänsä paremmat lähtökohdat kuin muilla vanhempien koulutus- ja tulotasosta riippumatta. Yhteiskuntamme tulevaisuus riippuu paljolti siitä, millainen on tulevien sukupolvien sosiaalinen toimintakyky. Siitä me kasvattajat kannamme vastuun.

LEA PULKKINEN, professori
Jyväskylän yliopiston psykologian laitos
40014 Jyväskylän yliopisto

Kirjallisuutta

- Chase-Lansdale PL, Cherlin A, Kiernan K. The long-term effects of parental divorce on mental health of young adults: a developmental perspective. *Child Dev* 1995;66:1614–34.
- Collins WA, Maccoby EA, Steinberg L, Hetherington EM, Bornstein MH. Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *Am Psychol* 2000;55:218–32.
- Kokko K, Pulkkinen L. Aggression in childhood and long-term unemployment in adulthood: a cycle of maladaptation and some protective factors. *Dev Psychol* 2000;36:63–472.
- Masten AS, Coatsworth JD. Competence, resilience, and psychopathology. Teoksessa: Cicchetti D, Cohen DJ, toim. *Developmental psychopathology. Osa 2. Risk, disorder, and adaptation*. New York: Wiley, 1995, s. 715–52.
- Pulkkinen L, toim. *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena, 1996.
- Pulkkinen L. Mukavaa yhdessä: Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 2002.
- Pulkkinen L, Nygren H, Kokko K. Successful development. Childhood antecedents of adaptive psychosocial functioning in adulthood. *J Adult Dev* 2002;9:251–65.